

**KOULULAISTEN AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINNAN
TOIMINTASUUNNITELMA
1.8.2022 ALKAEN**

Käsittely: Sivistyslautakunta 29.6.2022 §

1. Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisen lähtökohdat

Aamu- ja iltapäivätoiminnalla tarkoitetaan perusopetuslain (628/1998) mukaista perusopetuksen oppilaille suunnattua ohjattua toimintaa, jonka kokonaisuudesta kunta vastaa. Perusopetuslain mukaisesti Opetushallitus päättää aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä antamalla toimintaa varten perusteet. Kunnan on noudatettava näitä perusteita. Viimeisimmät perusteet on annettu Opetushallituksen määräyksellä 1/011/2011 19.1.2011, jotka on pitänyt ottaa käyttöön 1.8.2011.

Aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestävän kunnan tulee hyväksyä perusopetuslaissa tarkoitettua aamu- ja iltapäivätoimintaa varten toimintasuunnitelma, joka on laadittu perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet ja paikalliset olosuhteet huomioon ottaen. Toimintasuunnitelman tarkoituksena on tukea aamu- ja iltapäivätoiminnan paikallista järjestämistä ja kehittämistä sekä lisätä toiminnan suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä.

Lähtökohtana on turvallisen kasvuympäristön tarjoaminen tukien lapsen kasvua ja kehitystä (Perusopetuslaki 48 d § (1136/2003)). Lisäksi tuetaan kodin ja koulun kasvatustehtäviä. Tärkeinä osa-alueina ovat myös varhainen puuttuminen ja sosiaalinen vahvistaminen eli kokonaisvaltainen hyvinvoinnin edistäminen.

Aamu- ja iltapäivätoimintaan tulee hakea kunnan edellyttämällä tavalla. Kunnan tulee etukäteen ilmoittaa aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämiskoista, toiminnan alkamis- ja päättymisajankohdasta sekä siitä, miten sen järjestämään tai hankkimaan aamu- ja iltapäivätoimintaan haetaan. Otettaessa lapsia aamu- ja iltapäivätoimintaan heihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. (Perusopetuslaki 48 b §.)

2. Toiminnan arvopohja

Aamu- ja iltapäivätoiminta pohjautuu perusopetuksen arvoihin, joita ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Toiminnan tulee perusopetuksen tavoin edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista.

3. Toiminnan tavoitteet

Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisen yhteiskunnallisena lähtökohtana on turvallisen kasvuympäristön tarjoaminen lapselle. Toiminnan keskeisenä tarkoituksena on tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä tukea myös perhettä ja koulua niiden kasvatustehtävässä. Toiminnan tehtävänä on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen seuraavista näkökulmista, mitkä ovat

Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden (2011) mukaisesti toiminnan yleiset tavoitteet:

- Lapsen vapaa-ajan toiminnan ohjaaminen
- Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen
- Lapsen koulunkäynnin ja oppimisen tukeminen
- Varhainen puuttuminen ja sosiaalinen vahvistaminen

Kuortaneen kunnan aamu- ja iltapäivätoiminnassa tavoitteina edellä mainittujen lisäksi ovat:

- Turvallisen aamu- ja iltapäivän mahdollistaminen koululaiselle
- Perheen sujuvan arjen mahdollistaminen aamu- ja iltapäivätoiminnan avulla
- Liikunnan ja yleisen aktiivisuuden lisääminen lapsen arjessa
- Monipuolisen tekemisen mahdollistaminen
- Huomioimme myös apip-toiminnassa Kaikkien Kuortane -hankkeen, jonka tarkoituksena on ehkäistä kiusaamista ja rasismia Kuortaneella.

Aamu- ja iltapäivätoiminnalla pyritään vähentämään lasten yksinäistä aikaa ilman turvallisen aikuisen läsnäoloa ja ohjausta. Toiminnan järjestämiseen liittyvien ratkaisujen tulee tukea asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Toiminnassa huolehditaan toimintaympäristön turvallisuudesta ja siitä, että lapset eivät joudu kiusaamisen, häirinnän tai väkivallan kohteeksi. (Litteenä Kuortaneen kunnan varhaiskasvatuksen Kiusaamisen ehkäisy-suunnitelma, mikä on käytössä myös apip-toiminnassa).

Aamu- ja iltapäivätoiminta vahvistaa lasten itseluottamusta ja monipuolisten vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Se innostaa ja tukee lapsia myös omien vahvuuksien löytämiseen ja oman osaamisen kehittämiseen. Toiminta valmentaa itsestä huolehtimiseen ja antaa mahdollisuuksia luovaan itsensä toteuttamiseen. Toiminta ohjaa lapsia kasvamaan vähitellen aktiiviseen, terveelliseen ja kestävään elämäntapaan sekä elämään kansainvälistyneessä ja teknologisoituneessa maailmassa. Aamu- ja iltapäivätoiminta tarjoaa monipuolista ja virkistävää toimintaa sekä antaa myös mahdollisuuden lepoon ja itsekseen olemiseen.

4. Aamu- ja iltapäivätoiminnan sisältö

Toiminnan sisällön tulee tukea toiminnalle asetettujen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden ja kuntakohtaisen toimintasuunnitelman mukaisten tavoitteiden saavuttamista. Sisällön suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan huomioon perusteiden määräykset, toiminnassa mukana olevien lasten määrä, toiminnan monipuolisuus sekä mahdollisuus toimintojen eriyttämiseen ja pienryhmätyöskentelyyn. Toimintasuunnitelmasta ja toiminnan sisällöstä tiedotetaan huoltajille Pedanet-sivuilla ja Päikyn kautta.

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa korostuu lasten oikeus turvalliseen lapsuuteen ja kasvuympäristöön. Toiminnan sisällön suunnittelussa otetaan huomioon lasten tarpeet ja omat toiveet. Kuuntelemme myös vanhempien toiveita liittyen apip-toimintaan. Sisältöön vaikuttavat paikalliset olosuhteet ja kulttuuritekijät, eri vuodenaikojen tarjoamat mahdollisuudet ja muut käytännön mahdollisuudet, yhteistyö kunnan muiden toimijoiden kanssa, ohjaajien omat vahvuudet sekä toteuttajien painotukset.

Laadukas aamu- ja iltapäivätoiminnan sisältö muodostuu lasten kannalta ehyeksi ja monipuoliseksi kokonaisuudeksi. Sen avulla vahvistetaan lasten osallisuutta ja toiminnan yhteisöllisyyttä. Toiminta tarjoaa kasvua ja kehitystä tukevaa sosiaalista vuorovaikutusta, ilon ja virkistyksen kokemuksia, esteettisiä kokemuksia sekä mahdollisuuden kehittää erilaista osaamista. Sisältöjä valittaessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota lasten ikätason mukaiseen kasvuun ja kehitystä tukevaan leikkiin, luovaan toimintaan ja myönteisiin elämyksiin. Liikkuminen ja ulkoilu sekä rentoutuminen ja tarvittaessa lepo ovat toiminnassa tärkeitä. Myös aamu- ja välipalan nauttimiseen liitetään kasvatuksellista ohjausta. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen ateriarytmiin sekä hyviin ruokavalintoihin ja ruokailutapoihin kiireettömässä ympäristössä. Monipuolisella sisältötarjonnalla vahvistetaan lasten kulttuurista identiteettiä. Lasten eri kulttuuritaustoihin liittyviin perinteisiin tutustutaan mm. laulujen, leikkien ja juhlien avulla. Sisältö voi liittyä erilaisiin tavoitteellisiin harrastuksiin ja muuhun kehitystä tukevaan toimintaan.

Aamu- ja iltapäivätoiminta kootaan seuraavista sisällöllisistä kokonaisuuksista:

- eettinen kasvu ja yhdenvertaisuus
- leikki ja vuorovaikutus
- liikunta ja ulkoilu
- ruokailu ja lepo
- kulttuuri ja perinteet
- käden taidot ja askartelu
- kuvallinen, musiikillinen, kehollinen ja kielellinen ilmaisu
- mediataidot
- arkiaskareet, elinympäristö ja kestävä elämäntapa
- erilaiset tiedolliset ja taidolliset aihepiirit

Jokainen APIP-yksikkö päivittää vuosittain turvallisuus- ja pelastussuunnitelman.

Tarvittaessa osallistutaan kouluikäisten oppilashuoltoryhmän työskentelyyn, mikäli APIP-ohjaajien läsnäoloa toivotaan lapsen edun vuoksi. Lapsen etu ja varhainen puuttuminen ovat Kuortaneenkin APIP-toiminnassa avainasioita ja tärkeitä painopistealueita.

5. Toiminnan järjestäminen

Koululaisten APIP-toimintapaikkoina toimii Alvarin koulu ja Ylijoen koulu. Toiminta-aika järjestetään klo 07.00-9 / 13– 17.00 välille, mutta mikäli vanhempien työ vaatii aikaisempaa hoitoa, tarvittaessa se järjestetään Ylijoen apip-lapsille Ylijoen ryhmiksessä ja Alvarin apip-lapsille joko aukaisemalla Alvarin apip aikaisemmin tai Päiväkoti Kuperkeikassa (mikäli tarve ennen 6.40) . Jos apip-ikäisillä koululaisilla on ilta/viikonloppuhoidon tarvetta, vuorohoito toteutetaan Päiväkoti Kuperkeikassa. Oppilaat, joille on tehty erityistä tukea koskeva päätös, ovat oikeutettuja hakemaan aamu- ja iltapäivätoimintaan koko perusopetuksen ajan. Alakouluikäisten erityistä tukea saavien oppilaiden APIP-toiminta järjestetään muun APIP-toiminnan yhteydessä ja yläkouluikäisten toiminta omassa ryhmässä yläkoululla 31.12.2022 saakka.

Kesän ajalle apip-toiminta muuttuu koululaisten kesälomahoidoksi. Mikäli muina loma-aikoina on hoidon tarve, järjestetään se tarvittaessa Ylijoen ryhmiksessä tai Päiväkoti Kuperkeikassa, näistä tarpeista on ilmoitettava sähköpostitse varhaiskasvatuspäällikölle n. kuukautta ennen loman alkua. Toivomme kuitenkin, että koululaisilla olisi myös lomaa koulujen syys-, joului- ja talviloman aikana.

6. Toimintaan hakeminen

Toimintaan haetaan varhaiskasvatusta yhteydessä esikouluvuoden maaliskuussa. (Mikäli tarve ei tällöin vielä tiedossa, voi hakea myöhemminkin). Hakuilmoitus on Nokipostissa ja muistutamme esikoululaisten apip-toiminnassa olevia myös Päikyn kautta viestillä. Sähköinen hakulomake löytyy kunnan verkkosivuilta. Päätöksen apip-paikasta tekee varhaiskasvatuspäällikkö ja päätös on voimassa 1. lk:n alusta 3. lk:n alkuun asti. Mikäli lapsi ei enää tarvitse paikkaa, sen voi irtisanoa. Irtisanoutuminen tulee tehdä kirjallisesti sähköpostilla varhaiskasvatuspäällikölle. Irtisanoutuminen astuu voimaan irtisanoutumisilmoituksesta seuraavan kuun alusta.

Toimintaa tarjotaan Kuortaneella vähintään 760 (4t/pv) tuntia koulun lukuvuoden aikana kullekin toimintaan osallistuvalla lapsella (Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (635/1998) 5 § 3 a (1137/2003)). Lapsen osallistuminen APIP-toimintaan on huoltajalle vapaaehtoista. Perheet voivat hyödyntää tarjolla olevan toiminta-ajan tarpeidensa mukaisesti.

Lapsiryhmän kokoa APIP-toiminnassa ei ole säädelty lailla eikä se vaikuta saatavaan valtiontukeen. Ohjeistuksena voidaan pitää n. 13-15 lapsen ryhmää ohjaajaa kohden. Suuremmassa ryhmässä voi olla lisäksi apuohjaajia, joilla ei ole APIP-toiminnan ohjaajalta vaadittua pätevyyttä. APIP-ohjaajilta vaaditaan vähintään Perusopetuslain 48 e § (1136/2003) mukainen pätevyys. Lisäksi ohjaajilta pyydetään nähtäväksi ote rikosrekisteristä (Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) 2§ 2 mom. (1138/2003)). Ohjaajien perehdyttäminen tapahtuu APIP-toimintayksikön henkilöstön toimesta. Molemmissa APIP-toimintapaikoissa toimii vastaava APIP-ohjaaja, joka on päävastuussa APIP-toiminnasta. Henkilökunnalle painotetaan myös vaiti-olovelvollisuuden tärkeyttä, sillä henkilöstö ei saa ilmaista sivullisille lasta ja hänen huoltajaansa koskevia salassa pidettäviä tietoja tai luovuttaa salassa pidettäviä asiakirjoja (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)).

7. Maksut

Maksuna apip-toimintaan ja kesälomahoitoon osallistumisesta peritään koululaisilta asiakasmaksu läsnäolopäivien mukaan seuraavasti:

-	0-5 päivää	30 euroa
-	6-10 päivää	60 euroa
-	11 tai enemmän	120 euroa

Maksu sisältää aamupalan ja välipalan, mikäli lapsi on hoidossa siihen aikaan, kun nämä ovat tarjolla (aamupala Alvarin apipissa klo 7.30-8 välillä, Ylijoella ja Alvarin kesähoidossa klo 8-8.30 välillä ja välipala klo 14).

Koululaisten **kesälomahoidon** ajalta voi hakea maksuttomuutta, mikäli perheenne tulot jäävät alle tulorajojen. Tulorajat määräytyvät varhaiskasvatuslain maksuasetusten mukaisesti:

Perheen koko	Tuloraja
2	2136
3	2756
4	3129
5	3502
6	3874

Jos perheen koko on suurempi kuin kuusi, lisätään maksun määräämisen perusteena olevaa tulorajaa 197 euroa kustakin seuraavasta perheen alaikäisestä lapsesta.

Kesälomahoidon osalta tehdään kysely hoidon tarpeesta koulun kesäloman ajalta. Mikäli hoitopaikka varataan, peritään siitä hoitomaksu kohdan 1. mukaan, ellei hoitopaikkaa irtisanota tai ilmoiteta tehdyssä kyselyssä keskeytyksestä.

Mikäli apip-toimitaa annetaan kehitysvammalain perusteella 3. luokan oppilailta tai sitä vanhemmilta 16 ikävuoteen saakka, vaaditaan sosiaalitoimen vammaispalvelujen myönteinen päätös maksuttomuudesta.

APIP-toiminta, lapset ja ohjaajat, on vakuutettu kunnan toimintana samalla tavoin ja samaan yhtiöön kuin muukin Kuortaneen kunnallinen toiminta. Kunnan vakuutusyhtiönä on OP- Pohjola. APIP-toiminnassa sattuneen tapaturman hoito on lapselle maksuton (Perusopetuslaki 48 d § (1136/2003))

Toiminnan taloussuunnitelma eli budjetti tulevalle kalenterivuodelle laaditaan syksyllä samaan aikaan kuin Kuortaneen kunnan muukin taloussuunnitelma. APIP-toiminta kuuluu Kuortaneella varhaiskasvatuksen ja kotihoidontuen kanssa samaan tulosalueeseen. Kyseinen tulosalue kuuluu laajempaan sivistystoimen kokonaisuuteen. APIP-toiminnan koordinoinnista vastaa varhaiskasvatuspäällikkö. Tarvittaessa varhaiskasvatuspäällikön sijaisena toimii Päiväkodin varajohtaja.

LIITE

Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma/ Kuortaneen kunta

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen hyvät käytännöt

Kuortaneen varhaiskasvatuksessa ehkäistään kiusaamista yhteisöllisyydellä ja opastamalla lapsia terveelliseen elämäntapaan ja tunteisiin, jota opitaan vuorovaikutuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan havaitsemaan, tulkitsemaan ja sanoittamaan sekä elimistön että mielen hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin viestejä. Arjen rytmien säännöllisyys, liikkuminen, ruokailu, uni ja rentoutuminen ovat hyvinvointioppimisen keskeisiä teemoja varhaiskasvatuksessa.

Kiusaamisen ehkäisy kulkee jatkuvana prosessina ennakointi -> tunnistaminen -> puuttuminen -> arviointi -> havainnointi -> ennakointi.

Hyvänä käytänteenä kiusaamisen ennaltaehkäisyyn käytetään muun muassa seuraavia keinoja:

Lasten kanssa:

- mallittaminen, miten olisit voinut toimia toisi
- sopimukset ja säännöt luodaan yhdessä
- kiusaamisesta ja lapsen oikeuksista puhutaan yhdessä lasten kanssa niin että lapsi ymmärtää esimerkiksi oman oikeuden koskemattomuuteen
- kiusaamiseen liittyvistä asioista keskustellaan tarpeen tullen
- ristiriitatilanteet selvitetään huolellisesti
- kaikki pääsevät leikkiin mukaan
- synttäräkutsuja ei jaeta päiväkodissa
- muistetaan hyvät käytöstavat
- lapsen oikeus kertoa hyvinvoinnistaan ja pahoinvoinnistaan

Kasvattajan toiminta:

- aikuisen aito läsnäolo ja leikeissä mukana oleminen
- luottamuksellisen ilmapiirin luominen ryhmään niin, että lapsi uskaltaa kertoa kiusaamisesta
- hyvä ryhmän tuntemus
- toimitaan pienryhmissä, jotta toimintaympäristö on rauhallinen ja ryhmän havainnointi helpottuu
- jo tapahtuneen kiusaamistilanteen jälkiseuranta, kiusaamistilanteiden dokumentointi
- lasten tasavertainen kohtelu
- yhteinen linja kasvattajien kesken
- kasvattaja aistii sensitiivisesti lapsen hyvin- ja/ tai pahoinvointia

Huoltajien kanssa:

- hyvistä käytännöistä tiedottaminen, kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma nähtävissä Pedanet sivuilla
- keskustellaan hyvistä käytännöistä

- avoin ja luottamuksellinen yhteistyö
- vasukeskustelut
- yhteistyöpalaverit tarpeen tullen

Toimintatapa kiusaamisen tilanteissa puuttumiseen ja käsittelyyn

Kun kiusaamista havaitaan, paikalla oleva kasvattaja puuttuu tilanteeseen välittömästi. Tilanteesta kerätään tietoa ja selvitetään tilannetta kaikkien osapuolten kesken. Miten, milloin, millaista kiusaamista esiintyy? Ketkä ovat olleet mukana kiusaamisessa? Lasten kanssa keskustellaan tapahtuneesta.

Myös lasten huoltajien kanssa otetaan kiusaaminen puheeksi tarpeen tullen. Tilannetta selvitetään syyllistämättä ketään sopien, miten sitoudutaan kiusaamisen ehkäisyyn ja millaisia tukitoimia tarvitaan. Mikäli kiusaaminen jatkuu eivätkä yhteisesti sovitut tukitoimet ole riittäviä, jatketaan työskentelyä yhteispalaverissa vanhempien kanssa.

Lasten kesken syntyy usein tilanteita, joissa lapsi voi kokea, että kaveri kiusaa. Useimmiten kyseessä ei ole tahallinen kiusaaminen vaan esimerkiksi taidottomuus liittyä leikkiin tai sopia leikin säännöistä. Olipa kiusaamisen kokemus mistä tahansa johtuvaa, kasvattajien ja huoltajien velvollisuus on puuttua siihen. Jos lapsi kertoo, että häntä kiusataan, on hyvä selvittää että mitä silloin on hänelle tehty.

Arjessa havainnoidaan sekä ohjataan lapsia sopimaan riitansa ja tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja ja itsetuntoa. Toimitaan samojen periaatteiden mukaisesti kaikkien lasten kanssa, mutta huomioidaan lasten ikä ja vuorovaikutustaidot. Mitä pienempi lapsi tai suurempi tuen tarve sitä enemmän annetaan mallia ja ohjataan, jotta lapsi onnistuisi luomaan hyviä kaverisuhteita ja selviämään kiusaamistilanteista.

Lasten väliset vuorovaikutustilanteet voivat olla hyvin hienosyisiä, jolloin riitojen ja kiusaamisen havaitseminen vaatii henkilöstöltä tarkkuutta ja aktiivisuutta.

- Ollaan läsnä, lähellä lasta joko osallistumalla leikkeihin tai havainnoimalla sitä.
- Kysytään lapsilta aktiivisesti, miten leikit sujuvat / ovat sujuneet. Leikkien aikana tehtävät kyselykierrokset ovat tärkeitä.
- Kannustetaan huoltajia kertomaan (lapsen kuullen) kasvattajalle, kun he havaitsevat kiusaamista. He myös kuuntelevat kotona lapsensa huolen ja kertovat lapselle, että asia selvitetään hoidossa. Lasten vuorovaikutustaitoja ja itsetuntoa tuetaan:
 - Henkilöstö osallistuu lasten leikkeihin ja samalla ohjaa vuorovaikutustaitoja.
 - Käytetään itsetuntoa vahvistavia leikkejä ohjatuilla leikkituokioilla.
 - Ohjataan piha- ja liikuntaleikkejä, joihin kaikkien on helppo tulla mukaan.
 - Tuetaan lapsia omien vahvuksiensa löytämisessä.
 - Annetaan lapsen leikkiä sellaista leikkiä, joka on hänelle merkityksellinen ja osoittamme olevamme kiinnostuneita hänen leikistään: Tehdään kysymyksiä, ihastellaan, keuhutaan hyvästä leikistä.
 - Kehutaan kuuluvasti kaunista ja epäitsekästä käytöstä (kiitokset, anteeksipyyntö, jakaminen, vuorottelu, vaihtaminen, joustaminen, ehdottaminen).
 - Opetellaan lasten kanssa kuuntelemaan toisiamme ja puhumaan omalla vuorolla. Kokoonumisella lapset pyytävät puheenvuoroa nostamalla kättä.

- Sekä kasvattajat että lapset pyytävät puheenvuoroa kesken leikin tai aikuisten keskustelun: Menen viereen ja koputan käsivarteen. Odotan, että minua katsotaan silmiin ja vasta sitten kerron asiani.
- Opetetaan lapsille, miksi pyydämme anteeksi ja miksi annamme anteeksi: Se, joka katuu pahoja tekojaan, pyytää anteeksi. Se, joka haluaa päästä eroon kaverin pahan teon aiheuttamasta tunteesta, antaa anteeksi. (Eivät ole riippuvaisia toisistaan.) Riita on sovittu lopullisesti vasta sitten, kun anteeksi pyytäminen ja antaminen on hoidettu. Siihen voi kulua aikaa. Anteeksi sana ei ole ehdoton vaatimus.
- Opetetaan, kuinka pääsee mukaan leikkiin: "Mitä te ootte?", "Pääseekö peliin?", "Mikä mää vois olla?", "Mitä tää tekis?", "Sopisko teille?"
- Opetetaan keinoja, joilla saa hyvän leikin: Lelujen jakaminen, vaihtaminen ja vuorottelu, ehdottaminen, joustaminen sekä tarvittaessa "Peli seis!" –sääntö, jos käytössä.
- Käytetään tarvittaessa draaman keinoja tilanteiden harjoittelussa kanssa ja niihin eläytymisessä isompien lasten : "Tönäiset vahingossa kaveria, joka alkaa itkeä. Mitä teet?", "Olet kateellinen kaverin hienosta autotiestä ja sinun tekee mieli rikkoa se. Mitä teet?", "Haluatte molemmat olla pomoja. Mitä teette?"
- Opetetaan lapsille, että itkevää kaveria ei jätetä yksin, vaan häntä lohdutetaan.
- Opetetaan lapsille, miten he toimivat, jos näkevät jotakuta kiusattavan: Mene kiusatun puolelle. Hae aikuinen apuun heti, kun siltä tuntuu.
- Autetaan lapsia ymmärtämään, mitä on kiusaaminen: Se on kiusaamista, kun teet tahallasi jollekin sellaista, josta hän ei tykkää.
- Lapset tuntevat yhteiset säännöt ja tietävät, mitä niiden rikkomisesta seuraa. Säännöt ovat samat kaikissa ryhmissä ja ne ovat esillä myös kuvina.
- Lapset osallistuvat omien ryhmäsääntöjen laadintaan.
- Toimitaan pienryhmissä.
- Käytetään eri keinoja, joilla lapset voivat ilmaista tunteitaan esim. kuvien avulla
- Kasvattajat käyttäytyvät itse hyvien vuorovaikutustapojen mukaisesti ja luovat turvallisen ilmapiirin.
- Kerrotaan vanhemmille kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumissuunnitelmasta.

